

Cuinar per deu

Quan **Adam Smith** va publicar *La riquesa de les nacions*, va formular una pregunta que encara avui ens interpel·la: com prosperen les regions?

La seva resposta —la força de la iniciativa individual, el poder coordinador del mercat, la mà invisible que harmonitza interessos particulars— va bastir l'arquitectura intel·lectual del món modern. I, en bona part, continua essent vàlida: les regions progressen quan permeten als seus individus desplegar talent, esforç i creativitat.

Però el temps ha fet visible un límit que Smith, fill del seu context, no podia veure del tot: dos països amb la mateixa suma d'esforços individuals poden evolucionar de manera radicalment diferent. Hi ha regions que avancen i regions que s'estanquen tot i tenir, sobre el paper, els mateixos ingredients.

Aquesta divergència no es pot explicar només amb models econòmics que compten hores de classe, sessions parlamentàries, articles científics publicats, llocs de feina creats, herències rebudes o empreses noves. Perquè aquests indicadors, tot i ser útils, només descriuen activitat. La prosperitat neix d'un altre lloc.

La diferència decisiva en el progrés de dos territoris, no està en el volum d'activitat ni en el tipus d'activitat, sinó en el tipus de relació que cada activitat estableix amb la comunitat. No és una qüestió moral, ni emocional, ni sentimental. És, abans que res, una qüestió ontològica: una comunitat és el que és capaç de fer junta, no el que cadascun dels seus membres és capaç de fer sol.

A tots els nivells —famílies, barris, escoles, empreses, institucions, regions— apareix una mateixa constant. Sempre hi ha individus que, en lloc de pensar només en allò que han de fer, pensen en allò que les seves accions possibiliten en els altres. No manegen grans pressuposts ni deixen grans infraestructures; deixen condicions, confiança, horitzons. Són els que fan que una escola no sigui només un conjunt d'aules, sinó un espai de transformació de trajectòries vitals; els que converteixen un càrrec públic en una orientació col·lectiva que perdura; els que transformen la facturació en teixit productiu; els que, dins una família, fan que el que es rep esdevingui futur i no

consum immediat. En ells hi ha una manera particular d'estar al món: una forma de comprensió profunda del fet que el valor real del que feim no neix de l'acte mateix, sinó del vincle que genera. És en aquest vincle on comença el «nosaltres», i és aquest «nosaltres» el que diferencia les regions que progressen de les que només creixen.

La tensió entre el «jo» i el «nosaltres» no és un dilema ètic, sinó existencial. Tots oscil·lam constantment entre aquests dos pols. El «jo» aporta eficàcia, agilitat, autoprotecció. El «nosaltres» aporta sentit, continuïtat i possibilitat. El primer resol el present; el segon construeix el futur. El primer és ràpid; el segon és fecund. Cap comunitat pot existir sense el «jo», però cap comunitat pot prosperar sense el «nosaltres». I és precisament en aquest punt on l'economia, amb tota la seva potència analítica, resulta insuficient: pot explicar incentius, costos, beneficis i mercats, però no pot explicar per què hi ha regions que prosperen fins i tot quan l'activitat és feble i n'hi ha d'altres que no ho fan ni tant sols quan l'activitat és immensa.

La metàfora és senzilla i profunda: és més fàcil cuinar per a un que per a deu. El «jo» sempre escolliria el primer. Menys temps, menys costos, menys complicacions. Però quan algú decideix cuinar per a deu, emergeix un fenomen que no apareix en cap comptabilitat: s'activa comunitat. El menjar esdevé vincle, la taula esdevé lloc, el temps esdevé futur. És un acte minúscul que conté, en miniatura, la llei moral de qualsevol societat pròspera: algú fa una cosa que podria no fer, però que crea les condicions perquè els altres també puguin fer.

En aquest gest hi ha més economia que en molts de tractats.

Adam Smith va saber veure la força de la iniciativa individual, però no va poder veure —o no va poder dir del tot— que aquesta iniciativa només produeix prosperitat quan està inserida en un teixit de confiança, corresponsabilitat i horitzó comú. La mà invisible no opera en el buit: opera en comunitats on hi ha persones que activen el «nosaltres». Si aquest teixit es debilita, la mà invisible deixa de coordinar i es converteix en pura competència. Si es reforça, el mercat deixa de ser només un espai d'intercanvi i passa a ser un espai de possibilitat mútua.

La prosperitat, entesa així, no és un resultat de la suma; és el que emergeix del vincle. No és un producte, sinó una propietat col·lectiva. No és un destí, sinó una forma de relació. I això ens obliga a ampliar el marc de l'economia: a entendre que la variable decisiva no és només l'esforç individual, sinó la capacitat d'un territori per convertir esforços dispersos en un projecte compartit. Les regions no prosperen perquè tothom faci coses; prosperen perquè alguns fan possible que el que fa cadascú tingui sentit per a molts.

Potser ha arribat el moment de que les Balears assumeixin explícitament aquesta veritat. Que diguin, sense por d'aparèixer ingènues, que la prosperitat depèn tant del capital productiu com del capital comunitari. De reconèixer que el motor real d'un territori no és la suma d'individus brillants, sinó la presència de professors, polítics, empresaris, investigadors, ciutadans... que actuen sabent que el seu gest no acaba en ells. D'entendre que, davant la pregunta de Smith, la resposta del segle XXI no és només la llibertat d'iniciativa, sinó la qualitat del «nosaltres» que sosté aquesta iniciativa.

No es tracta d'idealitzar res. Es tracta d'admetre que el futur, en la seva forma més profunda, sempre és un espai compartit. I que la prosperitat —la d'una família, la d'un barri o la d'una regió— comença, moltes vegades, en aquell gest antic i discret: algú que, poguent cuinar per a un, decideix cuinar per a deu. ■

Antoni Riera Font, catedràtic d'economia de la UIB